

გერმანიის ეკონომიკური სასწაული

მერი ზანდუკელი,
ია შაშვიაშვილი
თსუ სტუდენტები

რეზიუმე

გერმანია, როგორც ერთ-ერთი განვითარებული და მძლავრი ეკონომიკის მქონე ქვეყანა, კარგი მაგალითია იმისა, თუ როგორ შეიძლება მოკლე დროში ეკონომიკის სწრაფი აღმავლობის მიღწევა და მისი მდგრადობის შენარჩუნება. ამისთვის მას უამრავი რეფორმის გატარება დასჭირდა და აღსანიშნავია, რომ სტაბილურობას დღესაც ინარჩუნებს. სასწაულია ის, რომ ორი მსოფლიო ომის შედეგად დანგრეულმა ქვეყანამ, რამდენიმე წელიწადში მოახერხა მსოფლიოში უმძლავრესი ეკონომიკის შექმნა.

საკვანძო სიტყვები: გერმანიის ეკონომიკა, ეკონომიკური სასწაული, ეკონომიკური სიძლიერე.

ძირითადი ნაწილი

აღამიანთა უსაზღვრო და ზრდადი მოთხოვნილებების, შეზღუდული და კლებადი რესურსების, აგრეთვე, მოსახლეობის საკმაოდ სწრაფი ზრდის შეხამება კაცობრიობას აიძულებს მუდმივად გაზარდოს საქონლისა და მომსახურების წარმოება. ამ პროცესმა სამეცნიერო ლიტერატურაში მიიღო ეკონომიკური ზრდის სახელწოდება, რომელშიც იგულისხმება წლიდან წლამდე, თაობიდან თაობამდე, ხანგრძლივი დროის განმავლობაში ქვეყნის წარმოებრივი შესაძლებლობის მყარი გადიდება. ეკონომიკური ზრდა ყველა ქვეყნისთვის სასურველი და აუცილებელია. მის მისაღწევად ძალიან დიდი შრომა და ხშირ შემთხვევაში დიდი დროა საჭირო, თუმცა, გერმანიამ მეოცე საუკუნის მეორე ნახევარში ყველანაირ მოლოდინს გადააჭარბა და ძალიან მცირე ხანში სახარბიელო შედეგიც მიიღო.

დღეისათვის გერმანია ეკონომიკურად უმძლავრესი სახელმწიფოა ევროპაში, თუმცა, მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ

გერმანიის ეკონომიკა ფაქტობრივად დანგრეული იყო. ომმა, ჰიტლერის “დედამიწის გადანვის პოლიტიკის” მიხედვით, მთელი შენობების 20 პროცენტი გაანადგურა. 1947 წელს ერთეულ მოსახლეზე წარმოებული პროდუქციის რაოდენობა 1938 წლის დონის მხოლოდ 51 პროცენტი იყო. საოკუპაციო ძალების მიერ დაწესებული საკვების ოფიციალური რაციონი შეადგენდა 1,040 და 1,550 კალორიას დღეში. 1947 წელს სამრეწველო წარმოების შედეგები 1938 წლის მაჩვენებლის მხოლოდ მესამედი იყო. გარდა ამისა, შრომისუნარიანი გერმანელი მამაკაცების დიდი ნაწილი დაიხოცა. ექსპერტებს კი მიაჩნდათ, რომ გერმანია აშშ-ს „კეთილდღეობის სახელმწიფოს“ სარჩენი გახდებოდა. მაგრამ, ოცი წლის შემდეგ გერმანიის ეკონომიკა მსოფლიოს უდიდესი ნაწილის შურს იწვევდა. ხოლო, ომიდან ათ წელზე უფრო ნაკლები დროის შემდეგ ხალხი უკვე გერმანიის ეკონომიკურ სასწაულზე ლაპარაკობდა.

რამ გამოიწვია ეს ე.წ. სასწაული? ამის მიზეზი ორი ძირითადი ფაქტორი გახდა: სავალუტო რეფორმა და ფასების კონტროლის გაუქმება, ორივე მოხდა 1948 წელს, სულ რამდენიმე კვირის განმავლობაში. შემდეგი ფაქტორი 1948 და 1949 წლებში გადასახადების ზღვრული დონის მნიშვნელოვანი დაწევა იყო. ამ და სხვა სწორად გადადგმულმა ნაბიჯებმა განაპირობა საოცრად მაღალი ეკონომიკური ზრდის მიღწევა.

როგორც ვიცით, 12 წლის განმავლობაში, 1948 წლამდე გერმანელი ხალხი ფასების კონტროლის პირობებში ცხოვრობდა. ასეთი რეჟიმი მათ 1936 წელს ადოლფ ჰიტლერმა დაუწესა, ამ გზით მის მთავრობას საბრძოლო მასალების ხელოვნურად დაბალ ფასებში შეძენა შეეძლო. შემდეგში, 1945 წლის ნოემბერში, მოკავშირეთა საოკუპაციო ადმინისტრაციამ, რომელიც შეერთებული შტატების, ბრიტანეთის, საფრანგეთის და საბჭოთა კავშირისაგან იყო დაკომპლექტებული, ჰიტლერის მიერ დაწესებული ფასების კონტროლის შენარჩუნება გადაწყვიტა. ყოველი მოკავშირე სახელმწიფო გერმანიის ტერიტორიის განსაზღვრულ „ზონას“ აკონტროლებდა. 1948 წელს შეერთებული შტატების ზონაში კონტროლირებულ ფასებში დათვლილი ცხო-

ვრების ღირებულების ინდექსი 1938 წლის ანალოგიური მაჩვენებლის მხოლოდ 31 პროცენტი იყო. ჯერ კიდევ 1947 წელს, გერმანიის ეკონომიკაში არსებული ფულის რაოდენობა - ნაღდ ვალუტას დამატებული დანაზოგები მოთხოვნაზე - 1936 წლის მაჩვენებელთან შედარებით ხუთჯერ იყო გაზრდილი. ფულის მასის მკვეთრი ზრდა, ნაწილობრივ გაზრდილ ფასებთან ერთად, დეფიციტის მიზეზი გახდა. საკვებზე ფასების კონტროლმა წარმოქმნა დეფიციტი, შედეგად ქალაქებში მცხოვრებთა გარკვეულმა ნაწილმა თავად დაიწყო საკვების მოყვანა, ხოლო ნაწილი დასვენების დღეებში სოფლებისკენ მიემუდრებოდა, რომ ბარტერული გაცვლის გზით მოეპოვებინა. ბარტერი ასევე ფართოდ იყო გავრცელებული ბიზნესგარიგებებში და უმეტეს ფირმებში. საკმაოდ რთულ მდგომარეობაში იყო ჩავარდნილი გერმანია. ხალხის მიერ გამომუშავებულ ფულს დიდი ღირებულება არ ჰქონდა, ამიტომ ხშირად აცდენდნენ სამუშაო საათებს, ნაწილობრივ ამასაც მოჰყვა ქვეყნის პროდუქტიულობის მაჩვენებელის შემცირება.

გერმანელ პოლიტიკოს ერჰარდს ესმოდა, რომ ინფლაციას, ფასების კონტროლსა და მაღალ გადასახადებს დიდი ზიანის მოტანა შეუძლია, ხოლო მაღალი პროდუქტიულობის მიღწევა ინფლაციის შეჩერებით, ფასების კონტროლის აღკვეთით და მაღალი გადასახადების ზღვრული განაკვეთის შემცირებითაა შესაძლებელი. მან გაატარა შესაბამისი რეფორმები:

- ფულადი რეფორმა;
- ფასებზე კონტროლის გაუქმება;
- საგადასახადო განაკვეთის შემცირება;

ამ ცვლილებებმა გაამართლა და გერმანიის ეკონომიკაზე კატალიზატორის ეფექტი მოახდინა. პირველ რიგში მნიშვნელოვანი იყო ფულის რეფორმა, ვინაიდან მოგვეხსენება რამხელა მნიშვნელობა აქვს ვალუტის სიმყარეს ქვეყნის ეკონომიკისათვის. ფულადი რეფორმის ძირითადი იდეა რაიხს მარკის უფრო ცოტა რაოდენობის სხვა ლეგალური ვალუტით შეცვლაში მდგომარეობდა. ახალ ვალუტას გერმანული მარკა ეწოდებოდა. ამის შემდეგ, ფულის მიწოდება მნიშვნელოვნად შეიზღუდა და

კონტროლირებული ფასების პირობებშიც კი, გერმანულ მარკებში ნაკლები დეფიციტი იყო მოსალოდნელი. ფულადი რეფორმა უაღრესად კომპლექსური იყო. საერთო მასშტაბით ფულის მიწოდება დაახლოებით 93%-ით შეიზღუდა და აღმოიფხვრა ინფლაცია, ამასთან, ფასებზე კონტროლის გაუქმების წყალობით, რომელიც შეეხო თითქმის ყველა სამომხმარებლო პროდუქტს, არსებული დეფიციტიც მოიხსნა.

ვოლტერ ჰელერი წერდა, რომ რეფორმებმა სწრაფად აღადგინეს ფული, როგორც გადახდის უპირატესი საშუალება და სავალუტო სტიმულები, როგორც ეკონომიკური აქტივობის წარმმართველი ძალა. ქვეყნის პროდუქტიულობის დონე გაიზარდა, რადგან აღარ იყო საჭირო სამუშაო საათების მიტოვება სოფელში ვაჭრობის მიზნით. გამომუშავებული ფული დასაქმებულთათვის ღირებული გახდა. გერმანიაში ლ.ერჰარდის რეფორმები დაიწყო ეფექტიანი ფულადი სისტემის, მოსახლეობისათვის თანაბარი სასტარტო პოზიციების და შესაბამისი ინსტიტუციონალური სტრუქტურების შექმნით. მცირე ბიზნესის განვითარების მხარდაჭერამ უზრუნველყო მასობრივი დემოკრატიული სოციალური ბაზა და იმ სამეურნეო სუბიექტის ჩამოყალიბება, რომლებმაც გერმანიის ეკონომიკურ ტრასფორმაციას შეუქცევადი მახასიათებელი მიანიჭა.

მართლაც, სასწაულს ჰგავდა ქვეყანაში მიღწეული ეკონომიკური პროგრესი. 1958 წლისთვის სამრეწველო წარმოების წლიური მაჩვენებელი ოთხჯერ გაიზარდა. ეს გამოწვეული იყო სტრუქტურული ცვლილებით, რომლებიც გავლენას ახდენს ეკონომიკურ ზრდაზე, რადგან ზოგი სექტორი მეტად ეფექტურია, ვიდრე მეორე. გერმანიაში აგრარული სექტორის, რომელიც სხვა სექტორებთან შედარებით უფრო არაეფექტიანი იყო, წილის შემცირებამ და სამუშაო ძალის წარმოების სექტორში დასაქმებამ მშპ-ის ზრდის ტემპი გაზარდა. ქვეყნის განვითარება ასევე დააჩქარა ბიზნესის მოდერნიზებისა და მომსახურეობის სექტორის გასავითარებლად გადადგმულმა ნაბიჯებმა.

ამ ყველაფერს ხელს უწყობდა ის ფაქტიც, რომ ომის დასრულების შემდეგ ყველანაირი შეზღუდვები მოიხსნა ექსპორტსა

და იმპორტზე. გერმანიის ექსპორტი თითქმის გაორმაგდა. საერთაშორისო ვაჭრობის ასეთი ტემპებით ზრდა, რა თქმა უნდა, სასიკეთოდ წაადგა ეკონომიკას.

ამ პერიოდში გერმანიაში ვითარდება მრეწველობაც. უმაღლეს დონეზე ავიდა ქვანახშირის მოპოვება და მეტალურგია. გერმანია ქვანახშირის ერთ-ერთი მთავარი ექსპორტიორიც კი გახდა. მან სხვადასხვა ევროპულ ქვეყნებთან სამრეწველო მიმართულებით კავშირიც კი შექმნა. ჰიტლერს ომის დროს ბევრად კარგი შეიარაღება გააჩნდა, ვიდრე მის მტრებს. ეს იმიტომ, რომ დიდ ყურადღებას აქცევდა ტექნოლოგიურ წინსვლას. ომის დამთავრების შემდეგ გერმანიამ კიდევ უფრო განავითარა ეს პროგრესი, რაც, რა თქმა უნდა, აისახა დასავლეთ გერმანიის ეკონომიკაზე.

ასევე, ამ პერიოდში განხორციელდა მარშალის გეგმა და დღემდე სხვადასხვა მოსაზრება არსებობს, რა ზეგავლენა მოახდინა ამ გეგმამ გერმანიის ეკონომიკაზე. მაგრამ ფაქტია, ის ჰუმანიტარული დახმარებები, სესხები და გრანტები, რომლებიც ამ პერიოდში გადაეცა ევროპის ქვეყნებს და მათ შორის გერმანიას, საკმაოდ წაადგა ეკონომიკას, მაგრამ ეს არ იყო ყველაზე მნიშვნელოვანი. რომ არა ის რეფორმები, რაც გერმანიამ გაატარა ამ პერიოდში, მარტო მარშალის გეგმა დიდ შედეგს ვერ მოუტანდა ქვეყანას.

ზემოთ ჩამოთვლილმა ფაქტორებმა განაპირობა ის, რომ ყოველწლიურად მშპ თითქმის 8%-ით იზრდებოდა, რაც ძალიან დიდი ეკონომიკური ზრდაა, მით უმეტეს ისეთი ეკონომიკური კრიზისის მერე, როგორიც გერმანიამ განიცადა.

გერმანიამ ბიძგი მისცა ეკონომიკის მძლავრ აღმავლობას იმიტაც, რომ კერძო სექტორს მეტი თავისუფლება მიანიჭა და შეიქმნა „ფედერალური კარტერული ოფისი“, რომლის მიზანიც იყო მონოპოლიასთან ბრძოლა. კონკურენტული ბრძოლის შედეგად მრეწველობის ზოგიერთ დარგში, განსაკუთრებით მძიმე მრეწველობაში, წარმოების კონცენტრაციამ წარმოშვა გიგანტური საწარმოები, რომლებშიც გერმანიის სამრეწველო სიძლიერე მდგომარეობდა. მრეწველობის აღმავლობამ კი გა-

მოიწვია საბანკო საქმის განვითარებაც. შეიქმნა ახალი საფინანსო გიგანტები - „დოიჩე ბანკი“ და „დრეზდენის ბანკი“. გაიხსნა ცენტრალური ბანკი, „ბუნდესბანკი“. 1948 წლის შემდეგ წარმოება განაგრძობდა ნახტომისებურად ზრდას. 1958 წლისთვის სამრეწველო წარმოების წლიური მაჩვენებელი ოთხჯერ გაიზარდა 1948 წელს ჩატარებულ ფულის რეფორმამდე ექვსი თვის პერიოდის მაჩვენებელთან შედარებით, საწარმოო პროდუქცია ერთ სულ მოსახლეზე სამჯერ გაიზარდა

უამრავი მიზეზი შეიძლება კიდევ დავასახელოთ, რომელთა წყალობითაც გაცხდით მომსწრენი გერმანული ეკონომიკის „სასწაულის“. თუმცაღა რეალურად, ეს მოვლენა ნამდვილად არ იყო სასწაული. ასეთ შედეგს ლუდვიგ ერჰარდი და ფრაიბურგის სკოლის სხვა წარმომადგენლებიც ელოდნენ. მათ ესმოდათ, რომ ინფლაციას, ფასების კონტროლსა და მაღალ გადასახადებს დიდი ზიანის მოტანა შეუძლია, ხოლო მაღალი პროდუქტიულობის მიღწევა ინფლაციის შეჩერებით, ფასების კონტროლის აღკვეთით და მაღალი გადასახადების ზღვრული განაკვეთის შემცირებითაა შესაძლებელი. ყველაფერი იყო ჭკვიანური გათვლის შედეგი, რაც მოკლევადიანი არ აღმოჩნდა და დღემდე გერმანია ინარჩუნებს ძალიან მაღალ ეკონომიკურ ზრდას.

დღეისათვის ეკონომიკური პოტენციალით, გერმანია უძლიერესი ქვეყანაა ევროპაში, და არამარტო ევროპაში. „დიდი რვიანის“ ქვეყნებს შორის, იგი მხოლოდ აშშ-სა და იაპონიას ჩამორჩება. მომსახურების სფეროს უდიდესი დარგებია ტრანსპორტი და საბანკო-საფინანსო საქმე. ენერტიკა ვითარდება როგორც ადგილობრივ, ასევე შემოტანილ ნედლეულზე. მანქანათმშენებლობა და ქიმიური ინდუსტრია ქვეყნის მრეწველობის წამყვანი დარგებია. მანქანათმშენებლობის წამყვანი სფეროა საავტომობილო ინდუსტრია, დარგის სიძლიერით მას კონკურენტი არა ჰყავს ევროპაში. პირველობით გამოირჩევა ქიმიური ინდუსტრიაც. „ბასცი“ და „ბაიერი“ ქიმიური გიგანტები არიან. აგრობიზნესი ევროკავშირში უმსხვილესია მეზობელი საფრანგეთის ანალოგიური დარგის შემდეგ. გერმანია მაღალგანვითარებული ინდუსტრიული ქვეყანაა, მშპ-ს მოცულობით (2.321 ტრილიონი \$) მსოფლიოში მე-3 ადგილი უკავია აშშ-სა და იაპონიის შემდეგ.

ბიბლიოგრაფია:

- 1) <http://www.oecd.org/germany/economic-survey-germany.htm>
- 2) <https://www.weforum.org/agenda/2018/10/germany-is-the-worlds-most-innovative-economy/>
- 3) <https://bpi.ge/germaniis-ekonomikuri-saswauli/>

GERMAN ECONOMIC MIRACLE

Meri Zandukeli, Ia Shavshiashvili,
PhD students of TSU

RESUME

Germany as one of the countries with the strongest economies is a bright example of the fact that it is surely possible for a country to achieve the great economy and keep on improving even in a short period of time. It is not easy though, as the government had to come up with multiple reforms to achieve the stability. We can agree, it is a miracle that this country managed to build the strongest economy in the world just after losing two world wars.

Key words: German, economy, reforms, government.